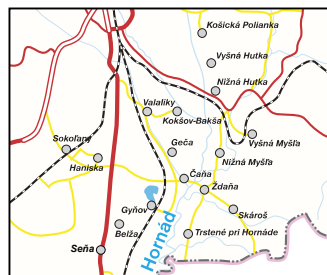

Tretí najlepší slovenský časopis v kategórii neziskových a rozpočtových organizácií súťaže Podnikové médium roka **za roky 2012, 2017 a 2018**. Vydáva Regionálne združenie obcí Hornád: Belža, Čaňa, Geča, Gyňov, Haniska, Kokšov-Bakša, Košická Polianka, Nižná Hutka, Nižná Myšľa, Seňa, Skároš, Sokoľany, Trstené pri Hornáde, Valaliky, Vyšná Hutka, Vyšná Myšľa, Ždaňa.

- Sadenie stromov v Trstenom v celoslovenskom kontexte
- Napriek ťažkému životu si zachovali dôstojnosť
- Ako sa cyklotrasa v Belži stala testom spolupatričnosti
- Mladí športovci skvele reprezentujú región aj krajinu
- Krojom, čo stelesňujú náš domov, hrozí, že vymiznú

Uzavríme rok s ľahkosťou v srdci

Rok 2021 sme v Abovskom hlásniku venovali príbehom. Skromnému životu, no vysokej hodnote ľudí, ktorí žijú okolo nás. Často v úplnej tichosti. Dnes, žiaľ, počuť z médií a internetu kričať skôr ľudí, ktorí by radšej mali zostať ticho. Veríme, milí čitatelia, že váš Abovský hlásnik vám spríjemní záver tohto roka a pripomenie, že každý z nás tiež môže spríjemňovať život ľuďom vo svojom okolí: blízkym, priateľom, známym i neznámym. Vy-užime preto koncoročné stíšenie na zamyslenie, kam kráča náš život a ako si ho môžeme zlepšiť. Dúfame, že vám pri tom bude náš časopis dobrým spoločníkom.

Adventný veniec z medovníka? Prečo nie? Marta Demková Švabová z Belže toho dokáže ešte oveľa viac (strana 13)

Speváčka Salome Bindová z Čane sa pevnejšie usidl'uje na scéne slovenskej populárnej hudby (strana 9)

Fotografie z ateliéru Milana Elšika vo Vyšnej Myšli dýchajú nostalgiou vidieckeho života našich starých a prastarých rodičov (strana 10)

Slovo na úvod

Chod'te vonku

Čelíme opäť nepriaznivej pandemickej situácii. Znovu počúvame slovo lockdown - uzamknutie. Všetci už myslíme na vianočné darčeky, po nich na nový rok, nádejnú ďalšiu jar...

Sme so svojimi najbližšími, ale nezaobdávame na tých, ktorí by chceli radosť zdieľať s nami, no žiaľ, musia bojovať o svoje zdravie v nemocniciach. Ctíme si zdravotníkov, lekárov a všetkých, ktorí pracujú nad rámec svojich síl, aby zachránili životy iných.

Pýtame sa, ako dlho to ešte takto pôjde? Nádej je nádobou, ktorá sa nezaplní. Pridajme do nej kvapky aj my. Volajú sa zodpovednosť a spolupatričnosť. Musíme držať pokope a jeden druhému navzájom pomáhať, povzbudiť sa. Všetkým nám chýba svet bez rúšok, respirátorov a obmedzení. Najviac, čo môžeme teraz urobiť, je psychicky sa nabiť energiou prajnosti a energiou prírody, pritom dodržiavať opatrenia odborníkov a s úctou sa správať voči sebe.

Fyzická hygiena je už dávno samozrejmosťou. Čoraz viac sa však v súčasnosti skloňuje potreba psychickej, duševnej hygieny. Vstaňme od počítačov a z pohoviek. Prevetrajme sa, čo i len v parku. Teším sa, že ten náš nový gečiansky na kopčeku pri kláštore ľudia hojne využívajú.

V závere roka sme spojili Geču a Čaňu takmer kilometrovým cyklochodníkom. Nadväzuje na cyklotrasu do Ždane. Poviete si: teraz v zime si mám sadnúť na bicykel? Áno, aj. Dobré sa obliecť a skúsiť to. Alebo sa aspoň po novom diele prejsť. Alebo ísť do lesa, k jazeru. Spoločne na prechádzku - celá rodina. Je to bezpečné a zdravé. Zoberme si so sebou horúci čaj.

Vždy, keď je to len trochu možné, takýmto spôsobom posilníme svoju imunitu aj kolektívnu súdržnosť. Ak to predsa len možné nie je, zavolajme svojím blízkym, s ktorými sa nemôžeme stretnúť, opýtajte sa ich, ako sa majú, ako sa im darí. Lebo pekné a úprimné slovo je najlepším liekom na všetko.

Nestráčajme nádej, vezmime zodpovednosť do vlastných rúk, len tak sa dokážeme postarať o seba a o iných.

Patrik Rusňák, starosta obce Geča

Poznámka

Krajina neobmedzených možností

Vážení čitatelia, prečo tento príspevok? Možnože ma motivovala podpredsedníčka vlády a ministerka Veronika Remišová svojím vyhlásením v RTVS dňa 20.11.2021. Odpovedala na novinársku otázku, prečo Slovensko čerpá z EÚ len 45 % peňazí. Jej vyjadrenie znelo, že za toto nízke čerpanie sú zodpovedné mestá a obce. Značne ma to pobavilo.

Uvediem len jeden prípad z mnohých, kto sa ako podieľa na čerpaní peňazí z EÚ. Základná škola Čaňa a jej zriaďovateľ, naša obec, sa zapojili do výzvy IROP-PO2-SC222-2016-13, vyhlásenej ešte v roku 2016. O poskytnutie nenávratného finančného príspevku obec požiadala 26.6.2017. Výsledok nám oznámili do roka a do

dňa, 25.6.2018. V tom istom roku 1. októbra sme požiadali príslušné ministerstvo o vykonanie kontroly verejného obstarávania. Dodnes, po 38 mesiacoch a vyše poldruha roka po zmene vlády, nemáme správu zo štandardnej ex-post kontroly, takže projekt sa nedá realizovať. Prosím, teraz zvážte, kto zdržuje čerpanie finančných prostriedkov z EÚ.

Michal Rečka, starosta Čane

Seniori si zaslúžia úctu stále

Málokto si počas pandémie „užije“ tolko samoty a izolácie ako niektorí ľudia v pokročilom veku. Sú ohrozenou skupinou z hľadiska ochorenia na covid a často musia sedieť zatvorení doma. O to viac pozornosti si preto zaslúžia. Veľká väčšina našich obcí nezabudla na svojich starčekov a starenky a pripravila im darčekové balíčky počas októbra, mesiaca úcty k starším. Napríklad v Čani si členovia kultúrnej komisie v spolupráci s obcou dali námahu a pripravili 860 balíčkov. Vlastnoručne (a väčšinou aj po vlastných) ich potom od domu k domu roznášali. Celá akcia trvala dva týždne.

Ďalšou príležitosťou obdarovať seniorov bol Mikuláš. Tejto možnosti sa chopili okrem iných v Gyňove. Medzi adresátmi malého darčeka bola aj momentálne najstaršia ob-

čianka, 95-ročná **Helena Hanušová** (na snímke).

Všetkých dôchodcom v regióne želáme veľa zdravia, lásky a božieho požehnanja.

mr/dv, red

Od januára začíname zálohovať

Slovensko sa pridáva k doteraz desiatke európskych krajín, ktoré zálohujú nápojové PET fľaše a plechovky.

Zálohovať sa budú od 1. januára dať tie obaly, ktoré budú mať vedľa čiarového kódu symbol Z. Obaly bez označenia alebo zo zahraničia môžeme naďalej vyhadzovať do žltej nádoby. Cena zálohovanej fľaše alebo plechovky bude 15 centov.

Automaty na zálohovanie budú v obchodoch s predajnou plochou nad 300 m², menšie obchody vlastný automat nemusia mať.

Ako funguje zálohový systém:

- Pri kúpe nápoja zaplatíme zálohu za obal.
- Obaly nestláčame. Spolu s vrchnákom ich vrátime na odberné miesto.

→ Za každý vrátený zálohovaný obal s čitateľným EAN kódom dostaneme zálohu naspäť.

→ Vrátené zálohované obaly sa prevezú do triediaceho centra.

→ Ďalej obaly putujú na spracovanie k recyklátorovi.

→ A vyrobí sa z nich nové obaly na nápoje. Znova a znova.

red

Najkrajšia obec

Z iniciatívy občianskeho združenia OZ EKO LUDIA je na svete nový projekt - Najkrajšia obec mikroregiónu Hornád. Má za sebou nultý ročník a cieľom je, ako pre Abovský hlásnik vysvetlila predsedníčka združenia **Eva Černáková**, aby rok čo rok nevyhrávala rovnaká obec, ale aby si každý rok obce podávali „štafetu“ najkrajšej dediny. Môže to byť pre ne nová motivácia k ďalšiemu skrášľovaniu verejného priestoru a k starostlivosti o svoje okolie.

Prvým premiantom projektu je Seňa, kde sa za ostatné roky darí zveľaďovať verejný priestor najmä za pomoci financií z európskych fondov. Nemalú úlohu pri tom zohráva aj ženské vedenie obce. Starostka **Marcela Gallová** a jej zástupkyňa **Silvia Langová** každý projekt

Priestranstvo pred kultúrnym domom v Seni je na jar a v lete zaplavené kvetmi

v exteriéri konzultujú v prípravnej fáze aj so záhradným architektom. Aby tak riešenia, z ktorých bude mať úžitok celá obec, boli nielen účelné, ale aj harmonické a esteticky hodnotné.

Do prvého ročníka sa zapojila aj Nižná Myšľa. Veríme, že projekt bude z roka na rok atraktívnejší pre čoraz viac našich obcí. Aj z toho dôvodu, že programy OZ podporujú sponzori.

tob, foto sl

Obrazky z obcí nájdete na <https://sutaz-dediny.webnode.sk/>

Sadíme budúcnosť srdcom aj rukami

Prvá škôlka prezidentky je u nás

Nič nie je náhodné. Na Medzinárodný deň stromov 20. októbra odvysielal Slovenský rozhlas informáciu, že v ten deň roku 1740 začala vládnuť Mária Terézia. A práve v ten istý deň Juraj Smatana, štátny tajomník Ministerstva životného prostredia SR, spomínal túto osvietenú panovníčku vo svojom príhovore v Základnej škole v Trstenom pri Hornáde – a to v súvislosti s drevinami a jej nariadením sadiť ovocné stromy popri cestách.

No a v tento deň v spomínanej obci nášho regiónu slávnostne odštartovala celoslovenská iniciatíva Sadíme budúcnosť. Program Nadácie Ekopolis sa začal výsadbou 92 sadeníc do záhrady školy zaradenej už viac rokov medzi zelené.

Novozaložená **škôlka stromov** je venovaná prezidentke **Zuzane Čaputovej**, ktorá nad otvorením iniciatívy prebrala záštitu a ktorá pôvodne mala osobne prísť. Pre jej zaneprázdnenosť to nakoniec nebolo možné. Redakcia Abovského hlásnika sa osobne presvedčila, že podujatie bolo aj zo strany obce pripravené na úrovni hodnej jej návštevy.

„Škôlka stromov pani prezidentky je prvou a budú nasledovať ďalšie. Poslúžia na zblíženie sa detí s prírodou a zároveň majú ďalšie generácie genofond pôvodných druhov drevín v regióne. Cieľom nového programu je sadiť správne stromy na správnych miestach všade tam, kde je to potrebné. Inšpiráciou nám boli kolegovia z Čiech,“ povedal pre Abovský hlásnik **Peter Medved'**, riaditeľ Nadácie Ekopolis. Duby, lípy, hrušky, javory, jarabinu i rôzne kríky sadili žiaci pod vedením riaditeľky **Jany Olexovej** a učiteľky **Nade Marcinekovej**. Vedno s nimi aj vzácní hostia – **Norbert Kurilla**, poradca prezidentky pre životné prostredie s tímom Kancelárie prezidentky SR, **Ladislav Miko**, vedúci Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku so svojim tímom. Tiež **Zoltán Nagy**, generálny riaditeľ GLS (General Logistics Systems Slovakia) – spoločnosti, ktorá sa podporou výsadby stromov rozhodla kompenzovať premávku ich kuriérskych vozidiel. Ruky k dielu pridal **Matej Kočíš** a **Ľubomír Vranka**, starostovia Trsteného a Skároša, ako aj ďalší.

Matej Kočíš: „Kiežby v každej obci mali takého aktívneho a tvorivého človeka, akým je **Rastislav Šelepý**, vedúca osobnosť Priateľov trstenkej prírody, vďaka ktorým projekt Sadíme budúcnosť sa oficiálne začína u nás.

Radosť zo zasadenia je aj v tíme Kancelárie prezidentky SR

Ruku k dielu pridal aj štátny tajomník MŽP Juraj Smatana (v strede) aj Miroslav Hronec z Nadácie Ekopolis (vpravo)

Vážime si ho, rovnako aj to, že zapája ako celú obec, tak i celú svoju rodinu.“

Corpus delicti? Pri sadení ďalších stromov v aleji nad obcou pomáhal aj jeho brat **Peter** s oboma synmi **Tobiášom** a **Sebastiánom**. Starali sa o dovoz vody a materiálu. Sladké komperníky – až 150 kusov – pripravili na

občerstvenie **Magdaléna** a **Jana Šelepové** s **Pavlinou Helfenovou** – Rastova najbližšia rodina.

Priateľskej atmosféry sme si užili aj na spomínanej aleji. Do tamjšieho stromoradia pribudlo 22 líp a osem pekných dubov.

Katarína Čániová, foto autorka

Hotovo! Ďalších tridsať stromov v aleji je zasadených!

Abovský hlásnik zaujal i ľudí z tímu Zastúpenia Európskej komisie v SR

Pridáte sa?

Medzi výsadby, ktoré sa do iniciatívy zapojili, sú už zaradené aj Dolné Orešany so 40 jedlými stromami. Až 120 nových líp krásli obec Liptovský Ondrej a Smrečany. Dubová aleja s 80 stromami pribudla v Novom Ruskove. V Kladzanoch zas miestni vysadili 120 čerešní, orechov a dubov. Celkovo by sa do konca roka 2021 malo zrealizovať asi 30 výsadiieb s 800 novovysadenými drevinami.

Od 20. októbra je prístupný aj nový online portál www.sadimebuducnost.sk, ktorý všetkým záujemcom pomôže s plánovaním, odborným poradenstvom či metodikou pre zmysluplné výsadby, hľadaním pozemkov i získavaním financií cez otvorené grantové kóla už na jar 2022.

Viete, že...?

Do roku 2030 treba vysadiť 3 miliardy stromov, čo by pomohlo zastaviť otepľovanie našej planéty. Vyjadrené názorne: Ak zasadíme jeden strom každých 5 sekúnd, na dosiahnutie uvedeného megapočtu stromov ako pľúc Zeme treba 80 rokov!

Štát konečne uvoľňuje viac peňazí. Inak hrozí, že prepadne, hovorí Ján Kokarda

Na obzore nové projekty pre Ždaňu aj pre región

Ján Kokarda je človekom, ktorého naozaj netreba predstavovať. Starosta obce od roku 1990, krajským poslancom sa stal pred 12 rokmi.

No i on si pri riadení obecných projektov z verejných peňazí „odžil“ svoje.

■ Ste ďalším zo starostov, ktorých sa pýtame na projekty z verejných peňazí, teda štátnych a európskych, ktoré sú veľmi byrokratické...

Pre všetkých nás starostov naozaj platí, že ak za súčasných podmienok dokončíme čokoľvek, môžeme byť hrdí. Platí aj to, že nie všetky aktuálne výzvy na projekty vyhovujú záujmom obcí. Dnes štát rieši sociálnu oblasť, rast zamestnanosti. Uvediem príklad: Ždaňa sa nenachádza v Atlase rómskych komunít, nemáme typickú osadu. Preto na tieto financie určené pre marginalizované skupiny občanov väčšinou dosah nemáme.

O čo by sme však mali záujem, a štát zatiaľ neponúka peniaze, je dobudovanie kanalizácií a čistiarní odpadových vôd. Podmienky ešte v roku 2006 boli nastavené tak, že obce od 1000 do 2000 obyvateľov prakticky nemajú šancu. V tom čase sme mali ako regionálne združenie obcí status aglomerácie. No potom nám ho zrušili.

■ Čo sa vám podarilo dokončiť v posledných mesiacoch v Ždaní?

Po štyroch rokoch sa podarilo dotiahnuť do zdarného konca projekt energetického zefektívnenia obecného úradu za vyše 270 tisíc eur z Operačného programu Životné prostredie. Zateplili sme budovu,

máme novú fasádu, vymenili sme radiátory, svietidlá, máme kompletne zrekonštruovanú kotelňu a tepelné čerpadlo na ohrev vody. Paradoxom bolo, že sme museli opakovať verejné obstarávanie (VO). Totiž sprostredkovací orgán (v tomto prípade Slovenská inovačná a energetická agentúra) nám poukázal na ustanovenia zmluvy, ktoré by raz mohli byť použité v náš neprospech. Tak sme si VO zopakovali nakoniec až trikrát, trvalo to dva roky. Žiadosť nám schválili v roku 2018 a projekt sme uzavreli až tento rok.

■ Ako ste zvládali finančnú spoluúčasť?

Z celkovej sumy sme boli povinní uhradiť 5 percent a prefinancovať približne 30 % z celkových nákladov z vlastných zdrojov. Mali sme vlastné úspory, takže tých šesť mesiacov čakania na refundácie sme celkom v pohode zvládli. Menšie obce však takéto oneskorenia v platbách nemusia prežiť bez ekonomickej ujmy.

■ A čo ďalšie projekty?

V základnej škole vznikla polytechnická učebňa z Integrovaného regionálneho operačného programu. Aj tu sme ako obec uhradili 5 % z celkovej sumy 65 tisíc eur. Vďaka projektu sa zastarané zariadenie školskej dielne vymenilo za nové – napríklad 3D tlačiarne, akumulátorové skrutkovače či funkčné modely na obrábanie dreva, kovu. Projekt sa natiahol na 4 roky, tiež sme museli trikrát opakovať verejné obstarávanie.

■ Pôsobíte ako krajský poslanec. Čo sa vám podarilo „vybojovať“

Ján Kokarda stojí pri zložkách s agendou, ktorá sa celá týka energetického zefektívnenia obecného úradu

pre náš región z pohľadu Košického samosprávneho kraja?

Z nášho regiónu sme v krajskom sme štyria. Zastupujeme však celý okres Košice – okolie, nemôžeme myslieť iba na naše obce. No predsa môžeme povedať, že sme sa angažovali v rekonštrukciách ciest III. triedy, napríklad od maďarských hraníc do Skároša a do Trsteného a ďalej cez Ždaňu až do Čane, úsek Čaňa – Gyňov či cesta II. triedy medzi Čaňou a Haniskou. Pripravovaná je aj oprava cesty Bohdanovce – Bidovce a dlho očakávaný úsek cesty medzi Krásnou a Košickou Poliankou. Veľmi využívaný je program Terra Incognita, v rámci ktorého sa aj podujatia na archeologickom nálezisku v Nižnej Myšli tešili veľkej popularite a myslím, že Nižnomyšľanci sa zlepšili aj v oblasti profesionálnej organizácie. Urobili si veľmi dobré meno a budujú krásny archeoskanzen. (Viac na strane 11, pozn. red.)

■ V posledných mesiacoch sa hovorí o pozitívnom vývoji vo financovaní projektov napríklad z Environmentálneho fondu, ale opätovne sa rozbieha aj činnosť Miestnych akčných skupín, teda aj „našej“ MAS Hornád – Slanské vrchy. Čomu to pripisujete?

Jednoducho sa končí programovacie obdobie. Našej krajine opäť hrozí, že neminie veľkú časť z pridelených eurofondov. Bolo však potrebné urobiť „poriadok“ na Pôdohospodárskej platobnej agentúre, prehľadniť finančné toky. Časť agendy prebralo pod seba Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie, ktoré sa snaží veci urýchliť. Prvé výsledky budú aj v našom regióne viditeľné už v prvej polovici budúceho roka.

■ Kde pocítia občania zvýšenie kvality života pomocou projektov z MAS?

Na základe dohodnutej stratégie pre rozvoj daného územia to bude hlavne pri menších projektoch, ako sú opravy autobusových zastávok, cintorínov a domov smútku či častí chodníkov, kde sa nepodarilo získať financie iným spôsobom. V MAS-ke sú členmi všetky naše obce aj všetky zo susedného Slanského mikroregiónu. Tadiaľto môžu získať financie aj obce nad 1 000 obyvateľov, no nie na veľké projekty.

■ Čo plánujete v blízkej budúcnosti?

V lete tohto roku nám schválili zaujímavý projekt prihraničnej spolupráce s Maďarskom s využitím rieky Hornád. Počíta sa s prípravou infraštruktúry a vybavenia pre turistické splavovanie rieky. Zapojené sú obce Ždaňa, Trstené pri Hornáde, Milhost a na severe Kysak a Družstevná pri Hornáde. Maďari by chceli prevádzkovať rekreačné splavovanie až do Encsu. V Ždaní už máme pripravený pozemok, kde by sa prenajíмали kanoe a pod vodnou elektrárnou by sa záujemcovia nalodili na riek. Budú môcť absolvovať splav do Trsteného, prípadne až do Maďarska.

V obci sa chystáme upraviť spevnenú plochu na viacúčelovom ihrisku, aby sa na nej dalo, pokiaľ možno, už túto zimu korčuľovať, záleží aj na počasí. A aktuálne sme uprostred výmeny vodovodných potrubí na našom sídlisku pri kostole, kde sa ich životnosť pomaly končí. Projekt financuje samotná VVS, keďže je správcom tejto infraštruktúry. Tým pádom by sa nemalo stávať, že, poviem príklad, čerstvo opravený úsek cesty po krátkom čase zatopí voda po havárii potrubia. Mali by to stihnúť do konca roka, následne na jar prebehne oprava komunikácií.

Za rozhovor ďakuje Anton Oberhauser, foto autor a ZŠ Ždaňa

Žiaci zo Ždane majú dôvod na radosť. Z verejného projektu majú vynovenú polytechnickú učebňu

Nový pomník padlým

Vzácná udalosť. Na cintoríne v Trstenom pri Hornáde odhalili nový pomník padlým v bojoch vo svetových vojnách. S myšlienkou obnovy pietneho miesta prišli **Alžbeta Rečová** a **Alžbeta Očkajáková**. Finančne poslanci zastupiteľstva vyčlenili z rozpočtu obce. Náklady na rekonštrukciu dosiahli 2 000 eur. Kameň na

pomník daroval **Peter Lacko. Marcel Ůvegeš** z Valalík sponzorsky vyrobil a osadil pamätnú tabuľu. Nová podoba (na snímke) je dôstojnou a reprezentatívnou spomienkou na ľudí, ktorí položili svoj život za slobodu. Rádio Regina bolo so živým vstupom pri tom.

mf/kčj, foto ocú

Upravené a skrášlené

Medzi objekty, ktorých oprava bola v poslednom čase srdcovou záležitosťou aj ľudí v Seni, patrili vojnové hroby. Pomník prešiel renováciou a skrášlením za 9 500 eur. Obci sa nedávno podarilo získať od ministerstva školstva dotáciu 22 tisíc eur na riešenie havarij-

ného stavu kanalizácie v základnej škole. Na program obnovy dediny dostala Seňa 5 tisíc eur. A v neposlednom rade prešlo skrášlením mininámestie pred poštou – vďaka platbe 21 900 eur z Pôdohospodárskej platobnej agentúry.

ocú Seňa, red

Pamätník obetiam dvoch svetových vojen v Seni vyzerá naozaj nádherne

Vynovený a zateplený obecný úrad v Ždani

Nižná Hutka zvel'ad'uje

Po 30 rokoch sa ešte pred zimou podarilo v Nižnej Hutke vyasfaltovať Záhradkársku ulicu a malú príjazdovú uličku k nej. Je to už štvrtá vyasfaltovaná miestna komunikácia počas volebného obdobia. „Ďakujem všetkým občanom, ktorí sa tešia a sú vďační. A tí ktorí hundrú, tí budú hundrať stále, že je ulica úzka, krátká, vysoká, či možno drsná alebo príliš hladká. Ale my starostovia sme už zvyknutí,“ položartom komentuje starostka **Iveta Vasilenková**.

Nižnohutčania prišli po nedávnych záplavách, hlavne na Ortášskej ulici, aj na to, že sa v metrovej hĺbke pod zemou nachádza upchatá šachta, nečistená asi 20 rokov. „Pri privalových dažďoch tak voda z Krátkej, Poľovníckej a Ortášskej nemohla cez zanesenú dažďovú kanalizáciu a nepriechodnú šachtu odtekať, vracala sa späť a zaplavovala rodinné domy. Spoločnými

Osadenie žľabov

silami sme za pomoci techniky vybudovali dažďovú kanalizáciu pri ulici Pri studničke. Boli osadené korugované rúry a veľké betónové žľaby,“ približuje starostka.

iv/ao, foto ocú

Výlučne z obecných peňazí sa zvýšila úroveň vzdelávania na Základnej škole v Sokolanoch. Realitou je nová interaktívna trieda a zrenovované šatne.

Investíciou k šetreniu

Väčšia tepelná pohoda znamená vyššie náklady na kúrenie, vetranie či klimatizáciu? Nie vždy. Použitím moderných technológií je možné spríjemniť prostredie aj ušetriť, čo sa pri súčasnom zvyšovaní cien energií hodí. Investíciou do ZŠ Valaliky očakávame zníženie nákladov na kúrenie o minimálne 20 %. V tomto školskom roku navštevuje základnú školu spolu 515 žiakov v 25 triedach.

Na realizáciu projektu sme získali nenávratné finančné prostriedky vo výške 440 tisíc eur z Ministerstva životného prostredia SR. V škole sme namonto-

vali štyri nové tepelné čerpadlá, ktoré v čase miernej zimy dokážu vykúriť tri pavilóny a celú dvojpriestorovú telocvičňu. Avšak počas tuhých mrazov budeme ešte prikrúvať klasickými plynovými kotlami. Zároveň sme na streche telocvične inštalovali tri klimatizačné jednotky, ktoré pracujú na princípe tepelných čerpadiel. V horúcich letných dňoch budú športovcov ochladzovať a v zime môžu fungovať ako tepelný zdroj, vrátane vetrania s rekuperáciou. Práce začali v júni a už 8. novembra prebehlo preberacie konanie.

Štefan Petrik, red, foto ocú Valaliky

Tepelné čerpadlá ZŠ Valaliky so školníkom Jozefom Berešom

Začarovaných 277 metrov?

Cyklochodník à la súdržnosť

V Berlíne sme si požičali bicykle a jazdili v centre veľkomesta na dvoch kolesách. Aj keď povedľa nás frčali autá v niekoľkých prúdoch, cítili sme sa bezpečne. Mali sme vlastné chodníky, semafore, určený priestor. Jazdili sme v pohode, radovali sa z vetra vo vlasoch...

To chceme zažívať aj v našom regióne – napríklad keď idem zo Sene do Belže. Predstavujem si, že už nebudem zažívať stres z hustej premávky po ceste č. I/17, kde bicyklujem po úzkej, iba polmetrovej krajnici. Rovnako ako Belžania, ktorí často idú zo Sene – zo školy, potravín či pošty alebo zo zdravotného strediska. V cyklospojnici povedľa hlavnej cesty medzi oboma obcami chýba dokončiť iba 277 metrov! Zatiaľ akoby začarovaných, pevne však verím, že sa zmenia na čarovné.

Starosta Belže **Ondrej Pravda:** „Spolu sme pred pár rokmi pripravovali vzájomné prepojenie cyklochodníkom. Seňa zrealizovala svoju časť dlhú 1,5 km za podpory Ministerstva dopravy a výstavby SR. My sme zostali na nezáujme občanov – vlastníkov pôdy – spolupracovať. Pritom táto cyklotrasa, rovnako ako na smer Gyňov i Hanisku, je súčasťou Plánu priorit našej obce.“

Pozemky sú klasifikované ako orná pôda, čo bez súhlasu Slovenského pozemkového fondu vylučuje ich využitie na iný účel ako poľnohospodárstvo. Dobrou správou je, že obec už disponuje predbežným súhlasom na realizáciu projektu cyklotrasy s podmienkou, že dotknutý bude len úzky pás ornej pôdy.

► Príprava cyklotrasy v skratke

Poslanci a starosta hrubou čiarou na mape vyznačia trasu cyklochodníka. Následne obecné zastupiteľstvo preberá zámer, schvaľuje financovanie

a zverejní informácie na svojom webe. Ak má obec schválený územný plán, cyklochodník je s veľkou pravdepodobnosťou už zobrazený na mape. Ak nie je, obec musí najprv prerokovať a schváliť zmeny a doplnky územného plánovania.

Keď je zamýšľaný cyklochodník znázornený, starosta osloví geodetu, ktorý ho premietne do mapy s presnou dĺžkou, šírkou a vytvorí zoznam parciel, ktoré pretína. Uzavrie zmluvu s projektantom, aby spracoval projektovú dokumentáciu. Po úhrade faktúry za služby nasleduje súhlas s výstavbou. Ak sú parcely vo vlastníctve obce, žiada Okres-

Tadiaľ povedie cyklochodník spájajúci Belžu so Seňou popri frekventovanej ceste I/17 vedúcej od hraníc s Maďarskom smerom na Košice

ný úrad o určenie stavebného úradu. Z projektu získa predpokladanú hodnotu zákazky a verejnou súťažou vyberá zhotoviteľa. S úspešným kandidátom uzatvorí zmluvu o dielo. Doručí žiadosť o stavebné povolenie na stavebný úrad a po splnení podmienok sa začína samotná výstavba.

Ak cyklochodník pretína polia a zhotoviteľ môže realizovať dielo v mimovegetačnom období, obec má nižšie náklady, pretože nevzniknú hospodárom škody na plodinách. Po ukončení prác nasleduje kolaudácia, vyúčtovanie, propagácia projektu. Následne sa obec musí postarať o čistenie, zimnú údržbu, nové zna-

čenie cyklochodníka. Samozrejme, treba na to vyčleniť ľudí, peniaze aj stroje. Do hry vstupujú i mnohé ďalšie činitele, ktoré môžu zmeniť alebo celkom zmeniť projekt. Viani napríklad došlo k veľkej zmene, a tým k výraznému rastu výdavkov: cyklochodník musí mať od roku 2020 šírku už nie dva, ale tri metre. Seňa má cyklotrasu so šírkou 2 metre.

► Za štyri roky dvojnásobná cena!

Predpokladaná hodnota diela v roku 2018, odvodená od Národnej stratégie rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR, bola 18 500 eur. Po zmene šírky chodníka o meter narástla na takmer 28 tisíc. Tohto roku, po zvýšení cien o cca 30 % – treba rátať s výdavkom oproti pôvodnému odhadu takmer dvojnásobným – 36 tisíc eur.

Náklady doteraz? Projekt cyklotrasy (už nepoužiteľný) za 1 500 eur, pôvodný geometrický plán 250 eur, nový 780 eur. Dovedna teda vydaných asi 2 500 eur. Na nový projekt treba počítať ďalších 3 000. A výsledok je stále v nedohľadne... Vlastne áno. Jestvuje! Volá sa súdržnosť a ústretovosť.

Starosta Belže to opäť rozmieňa na drobné: „Môžeme požiadať o finančnú dotáciu, podobne ako Seňa. Musíme však mať čo najskôr vysporiadané, teda vykupené pozemky. Občan môže pomôcť práve súhlasom a minimálnymi nárokmi (1€/m²), keď ide o projekt verejnoprospešného účelu. Nevytvára bariéry, naopak, prikladá ruku k spoločnému dielu.“

Katarína Čániová, foto ocú

Po niekoľkých intenzívnych mesiacoch prác bol koncom novembra slávnostne otvorený cyklochodník medzi Čaňou a Gečou. Ukážka, že sa to dá! Obce si spoločne prenajali pozemok od župy, požiadali štát o dotáciu – a dostali ju z Akčného plánu rozvoja najmenej rozvinutých okresov. Náklady na výstavbu predstavovali 68 612,38 eur pre Gečú a 68 796,88 eur pre Čaňu. „Táto spojnica spojila ľudí z našich dvoch obcí viac než inokedy,“ konštatujú spokojne starostovia Patrik Rusňák a Michal Rečka.

Spoločne tvoríme oddychovú zónu

Dobrovoľníci, poslanci, pracovníci obecného úradu a aktívni pracovníci v Nižnej Myšli využili pekné novembrové dni a pustili sa do zveľadenia priestoru pod kostolom na obecnom pozemku. Výsledkom má byť oddychová zóna pre mladých.

Najviac dali zabráť terénne úpravy svahu, na ktorom vytvorili posedenie

a skalkové záhony. Spod šikovných chlapských rúk „vyrástli“ chodníky zo šlapákov a drevené lavičky a koše. Podarilo sa už osadiť exteriérový stolno-tenisový stôl. V pláne je ešte vyplnenie hornej časti zóny športovými prvkami pre deti do 5 rokov. Realizáciu oddychového miesta po finančnej stránke zastrešila dotácia 5000 eur z výzvy Environmentálneho fondu v rámci Programu obnovy dediny 2021, prispela i obec z vlastného rozpočtu.

Aj **OZ Dúhová stonožka** neúnavne pokračuje v prácach okolo Skalky. Vyčistili močiar od odpadkov a prebytočných drevín. „Bol vykonaný riadny kus práce. Ďakujem všetkým dobrovoľníkom, ktorí sa zapojili, aj Bartolomejovi Olexovi za zabezpečenie zmulčovania terénu a **p. Repákov** za prístavenie kontajnera na odpad,“ oceňuje starosta **Miroslav Sisák**.

Monika Floriánová, foto ocú Nižná Myšľa

Vzniká nové miesto na oddych v Nižnej Myšli

50 rokov ZŠ Haniska

Kde kaštieľ stál, škola stojí

Na mieste zbúraného panského sídla rodiny Zichyovcov v Haniske vyrástla pred 50 rokmi nová základná škola.

Riaditeľ **Ján Krejčí** privítal prvých žiakov a učiteľov 1. septembra 1971, ktorí odštartovali novú éru školstva v 19 triedach. „Bol to pre nás malý zázrak! Svetlé čisté triedy, sociálne zariadenia. Zrazu sme mali telocvičňu s náčiním a jedáleň. Nič z toho sme v starej škole nemali. Chlapci sa už nemuseli cez prestávky starať o uhlie a drevo na kúrenie,“ spomína **Ľubica Vattaiová**, v r.1972 deviatkačka. Ešte väčšiu pohodu priniesla plynofikácia ZŠ v r. 1992.

Za polstoročie škola vychovala tisíce detí, už tri generácie. Prví žiacikovia sú dnes päťdesiatnici, prví absolventi už oslávili 60-tku a vyzdvihujú z družiny svoje vnúť. Mnohí nostalgicky spomínajú na návky skladiet na Česko-slovenskú spartakiádu, ktorá vyvrcho-

lila v Prahe v r. 1985. Učiteľka **Henrieta Smolková** začala ako skupinová vedúca pionierskej organizácie. Už 35 rokov učí podľa hesla – každé dieťa má právo na dobrého učiteľa, ktoré visí aj v zborení. „Vládne tu rodinná atmosféra a dobré vzťahy. Rodičia sú ochotní pomôcť. Deti sú odrazom doby, v minulosti mali všestrannejší záujem a boli viac usmerňované v hodnotách,“ vraví.

Vitrína plná ocenení vo vestibule sa hrdlo pýši športovými úspechmi školákov, niektorí to dotiahli do reprezentácie SR. Diplomy a ocenenia z rôznych súťaží a olympiád zdobia steny školy. Aj fotografie z medzinárodných projektov Comenius, Erasmus, Erasmus+, projekt V4, do ktorých sa zapájajú nepretržite od r. 2012 a umožnili žiakom navštíviť európske krajiny.

So vstupom do EÚ prišli aj investície. V r. 2009 prebehla veľká rekon-

V novej atraktívnej knižnici majú aj audionahrávky a hudobné CD

štrukcia budovy ZŠ za 428 tisíc eur. „Vymenili sa okná, zateplila fasáda, vytvorili nové triedy, odborné učebne, sociálne zariadenia. Zrekonštruovala sa telocvičňa, vybudovalo multifunkčné ihrisko. Vo všetkých učebniach sú interaktívne tabule,“ vymenúva **Heleňa Boruľková**, šiesta riaditeľka. „Najnovšie sme modernou PC technikou

vybavili počítačovú učebňu a dve jazykové učebne, vytvorili novú knižnicu s kompletným vybavením. Dnes už môžeme povedať, že sme sa stali modernou školou, ktorá môže konkurovať aj školským zariadeniam z viac rozvinutých oblastí Slovenska.“

Monika Floriánová, foto ZŠ Haniska

Inklúzia znamená zahrnutie, prijatie

Postupne a nenápadne

Škola, kde každý žiak rozvíja svoj talent a robí, čo ho baví. Znie vám to ako sci-fi? Nuž, dosiahnuť niečo také nie je ľahké. No aj Slovensko sa v oblasti školstva vydáva cestou inklúzie. Inými slovami, aby každý žiak mohol tešiť z úspechu. Náročný cieľ je to hlavne u detí s poruchami učenia a predovšetkým u tých so zdravotným postihnutím.

Na Základnej škole v Čani, slovami jej riaditeľky **Zuzany Bruncovej**, sa to deje postupne a nenápadne. Už desiatym školským rokom pôsobí na škole špeciálna pedagogička **Jana Raábová**. Vie teda dobre porovnávať. „Deti s poruchami učenia, či už zdravotne znevýhodnených alebo zdravotne postihnutých, z roka na rok pribúda,“ hovorí. A zďaleka nejde iba o žiakov

z tunajšej rómskej osady. Mnohé na prvý pohľad zdravé deti, ktorým zdanlivo nič nechýba, boli poznačené pandémiou, predovšetkým kvôli sociálnej izolácii v prvej a druhej vlne.

► Silná osmička

Neoceniteľnú pomoc poskytujú zostávajúci žiakom ľudia, ktorí aj na škole v Čani pôsobia vďaka projektom financovaným z Európskej únie. Dnes majú takých ľudí osem. „Vďaka aktuálnemu projektu k nám prišiel ďalší špeciálny pedagóg, tiež školská psychologička a piati asistenti učiteľov. Aktuálne sa spolu venujeme približne 45 deťom, každé z nich dobre poznáme. Približne raz týždenne si ho zavoláme do našej špeciálne vybavenej miestnosti a ešte viac mu pomáme v pokroku. Nie je to ľahké, ale deti sú za túto starostlivosť vďačné. Aj

poruchy správania sa nám takto dajú redukovat,“ hovorí Jana Raábová. Stáva sa však, že možnosti napredovania sú u niektorých detí veľmi obmedzené, najmä v prípadoch mentálneho postihnutia. Tu by žiakovi veľmi pomohol prechod do špeciálnej školy a je smutné, že s tým jeho rodičia niekedy nesúhlasia.

Prítomnosť školskej psychologičky, ktorá u nás stále na mnohých školách nie je samozrejmosťou, si pani riaditeľka Bruncová veľmi pochvaluje. „Ukázalo sa, že jej samotná prítomnosť veľmi pomáha. Žiaci sa majú s kým porozprávať, zveriť sa s problémami. Chodia sa s ňou radiť aj ďalší učitelia a tiež rodičia našich žiakov. Aj vďaka nej dokážeme väčšinou už v zárodku potláčať prípady šikanovania.“

Čanianskú školu aktuálne navštevuje okolo 620 žiakov, z toho približne

Asistentka pomáha malému Sebíkovi zvládnuť učivo

120 z rómskej osady. Tím pedagógov a asistentov pomáha vytvárať školskú komunitu, kde sa síce nedejú zázraky, no i tak sa deťom dostáva pozornosť, akú si zaslúžia.

Anton Oberhauser, foto ZŠ Čaňa

Erasmus + v Spojenej škole internátnej

Spojená škola internátna v Ždani sa po niekoľkých raz zapojila do vzdelávacieho programu EÚ Erasmus+. V súčasnosti sme partnerom projektu Let's revive disappearing crafts of Europe together! (Oživme spoločne miznúce remeslá Európy!), ktorého úlohou je pripomenúť si a oživiť tradície starých remesiel. V spolupráci s partnerskými školami z Rumunska, Poľska, Grécka, Talianska a Cypru ma-

jú naši žiaci možnosť absolvovať výmenné pobyty, vyskúšať tradičné remeslá, spoznať kultúru danej krajiny a zároveň sa zdokonaľovať v angličtine. V tomto školskom roku sme absolvovali úvodné stretnutie v Rumunsku, kde sme si osvojili úlohy a ciele projektu. Spoznali sme remeslá, kultúru a tradície mesta Oradea.

Druhým aktuálnym projektom v rámci Erasmus+ je Be a true friend,

Not a false bully, čo v preklade znamená Buď skutočným priateľom, nie falošným tyranom. Projekt je zameraný na šikanovanie v školách. Jeho úlohou je zamedziť úmyselné ubližovanie, ohrozovanie a zastrahovanie žiakov, naučiť sa nenásilne riešiť konflikty, byť tolerantným, vzájomne sa rešpektovať, nehodnotiť a prijímať inakosť druhých. Partnermi v rámci projektu sú školy z Česka, Turecka,

Lotyšska a Talianska. Vzhľadom na momentálnu pandemickú situáciu v krajinách je prvá mobilita naplánovaná na február 2022, na ktorú sa už teraz tešíme.

Zuzana Tóthová/red

In memoriam profil – Vincent Beregszászi

Vítazil nad príkormi

Medzi najstarších občanov Nižnej Hutky patril donedávna **Vincent Beregszászi**. Rodák zo Šebastoviec, štvrtý a najmladší syn svojich rodičov. Ako študent hospodárskej, dnes ekonomickej školy v Košiciach, sa však k maturite nedostavil...

Namiesto toho ho v júni 1949 súdili v Mladej Boleslavi za pokus o nedovolené prekročenie štátnej hranice. „Americký sen“ nevyšiel. Rozsudok znel: päť mesiacov prísneho väzenia (kde zažil bitku i hrozny hlad) a pokuta 10 tisíc korún. Ledva mu trest vypršal, ocitol sa na vyše roka v pracovnom tábore v bani. A aby toho nebolo málo, nasledovala dvojročná základná vojenská služba – medzi PTPákmi, čo boli pomocné technické prápory, kam sa posielali nepriatelia režimu. Domov sa ako „politicky nespoľahlivý“ mohol vrátiť až koncom novembra 1954.

Chvíľu trvalo, kým sa usadil. Hľadal tú pravú...? **S Jolanou Tóthovou** z Nižnej Hutky sa zosobášil po mesačnej známosti v roku 1959. Od šesťdesiateho prvého žili práve v tejto obci a vychovali tri deti. Jolanini starí rodičia žili predtým asi 15 rokov v USA, odkiaľ sa im jediná dcéra vydala do Nižnej Hutky. Z Košických Olšian sa prisťahovali za ňou a stali sa vlastníckmi viacerých

parciel s poľnohospodárskou pôdou. Politicko-spoločenské pomery v 40. a 50. rokoch však spôsobili, že ich majetok prakticky celý prepadol štátu.

Vincent pracoval hlavne ako elektrikár v košickom mäsokombináte. Medzitým sa vystrábil z najrôznejších zranení, pri nehode prišiel o oko. Rehabilitovali ho až roku 1990, časom sa stal držiteľom preukazu veterána protikomunistického odboja.

Nový život

Po páde totalitného režimu sa s možnosťou reštitúcií chopil svojej šance. V snahe dostať sa k rodinnému majetku sa začal tematikou do hĺbky zaoberať. V obci vybavil v rámci reštitúcie pozemky hlavne pre urbárske spoločenstvá bývalých vlastníkov, rodákov.

Listy vlastníctva, dedičské podiely, majetkové podstaty – to bolo jeho. Po nociach počítal spoločného menovateľa podielov, zlomky parciel, poznal veľkú časť ich čísel napamäť. Jeho vnučka

Preukaz veterána protikomunistického odboja

spomína, že keď sa ako rodina vybrali trebárs do mesta na zmrzlinu, dedo vždy išiel najprv na pozemkový úrad, matriku či na kataster. „Až keď tam skončil, pripojil sa k nám.“

Viaceré pozemky sa mu nielen pre rodinu podarilo vybojovať, niektoré nie. Medzitým na nich totiž vyrástli väčšinou verejnoprospešné obecné objekty. Spomínal, že pri svojej „misii“ narážal na nepochopenie, silné skupiny ľudí na vplyvných miestach prepletené vzájomnými známosťami. Bol takým odborníkom, že sa uňho vzdeľovali viacerí starostovia, ktorí chceli o správe pozemkov vedieť viac.

Vincent patril ku generácii, ktorá zažila veľa krivdy a nespravodlivosti. Na ľudí, čo mu ublížili, sa nehneval. Útlaku

Vo vojenskej rovnošate

a príkorm čelil s pokorou a pokojom. Svoj boj o spravodlivosť napokon vyhral len sčasti. Čo však nezmohol, nad tým sa netrápil. „To bol chlap jak kus chleba,“ hovorí jeho zať, pán Straka. Kým Vincent ako-tak vládol, rád pracoval v záhrade, staral sa o ovocné stromy a každé leto varil slivkový lekvar. Ešte v deväťdesiatke vtípkoval, rád pozeral programy s ľudovými pesničkami či šlágrami. Sily ho však postupne opúšťali. Zomrel 18. augusta tohto roku. V pamäti ľudom ostane ako neúnavný, cieľavedomý človek, ktorý si napriek krivdám zachoval pozitívny pohľad na svet.

S jubilantkou zo Sene

Sto rokov skromnosti

Vchádzam do vkusne upraveného domu v Seni. Vedľa stojí starší, už neobývaný. V ňom ešte donedávna bývala **Mária Mettiová**. Dnes storočnú babičku stretávam u dcéry Prisky, ako sedí na pohovke. Dokáže sama vstať, pochodiť. Je pri nás i jej 18-ročný pravnuček Dániel, ktorý napriek zhoršujúcej sa covidovej situácii je rád, že môže chodiť do školy. Aj Mária sa narodila v čase, keď doznievala epidémia španielskej chrípky.

Čiperná babka stále dokáže porozprávať o veciach, ktoré jej z minulých čias utkveli v pamäti. O oboch rodičov prišla rodáčka zo Slančíka veľmi skoro. S otcovou druhou manželkou sa namáhali na pozemkoch a pri dvoch kravách. Keď sa vydala do Sene, nemala ešte 18. No šťastie s pánom Šoltésom trvalo krátko. Mladíka odvelili v maďarskej armáde na ruský front až k Donu. Listy prestali chodiť. „Dúfala som, že sa vráti,“ spomína. Kým potvrdili, že zomrel, vojna sa skončila. Ostala žiť so svokrovcami, nakoniec až 11 rokov. Aj v Seni drela pracovitá mladá žena na poli, pri domácich zvieratách. „Na bicykli som vozila do Košíc domáce mlieko, tvaroh, vajcia, sliepky...“ U mestskejších paničiek šiel tovar na dračku. „Ešteže nikdy nedostala defekt. Vtedy boli len poľné cesty.“ dodáva Priska. S nástupom kolektivizácie bol však výletom do Košíc koniec a aj malej dedičstvo, ktoré získala po otcovi, znehodnotila výmena peňazí.

V tom čase, roku 1953, vstúpil do jej života druhý manžel. Tiež prežil vojnové útrapy. Narodili sa im dve deti. Asi

pol roka po narodení syna Mária nešťastne spadla na poli z voza a zlomila si nohu. Operácia sa podarila, no úraz ju poznamenal. Na pošte v Košiciach čoskoro nevládala dvíhať ťažké balíky zo zahraničia. Vrátila sa domov do Sene. Pracovať na družstve. Pri žatve, na traktore, so zrnom, s cukrovou repou. Väčšinou chlpská robota. Plat malý, dostala aspoň 10-árový pozemok, kde pestovala zeleninu a krmivo, chovali dve svinky. Do dôchodku odišla v 55 rokoch, avšak ešte ďalších desať rokov pracovala pre družstvo ako brigádnicka. Takmer zadarmo. No akoby potvrdzovala starú pravdu, že ľudia, ktorí hrdľacia na poli, sú so zemou zrastení a takmer nestarnú. Veď keď sa opýtam na jej najobľúbenejšie jedlo, Dániel za prababku bez váhania odpovie: „Slanina.“ Pri tom životnom štýle, aký viedla Mária, je slanina naozaj zdravá. Človek nestihne pribrať... V dnešnej „sedavej“ dobe je to už trochu inak.

Čas plný spomienok pri pani Mettiovovej rýchlo ubieha. Na koberci pri našich nohách ešte pred pár týždňami ležali kopy kvetov od gratulantov.

Mladá Mária Mettiová

Priska mi pri rozlúčke vraví, že bude potrebné pripraviť mamke program aj na dnešný deň. Nerada sa nudí. Každý deň je zvedavá, čo bude robiť. Bavi ju pozerať televízor, hlavne folklórne relácie, pretože jej to pripomína roky, keď sama rada tancovala. Život ju zocelil, ale zostala skromná. „Neška ľudze plane,“ podotýka a ľuďom odkazuje, aby sa práce nebáli.

Stranu pripravil Anton Oberhauser, foto archív Strakovcov, Bertovcov a autor

Mária dnes – s dcérou Priskou a pravnučkom Dánielom

Šikovné ruky Margity Horňákovvej z Čane

Kroje na mieru

Ešte som sa neusadila v kresle a nepoložila prvú otázku a už pani Margita otvára skriňu a ukazuje mi jeden lajbik za druhým. Červený, ktorý jej ušila mama. Tyrkysový z čínskeho zamatu, ktorý ako prvý vyšiel spod jej rúk. Oba majú už vyše 50 rokov.

„Moja mamka šila kroje pre ženy v dedine, od nej som sa to naučila. Keď už nevládala, začala som jej pomáhať. Dnes mi jej šaty slúžia ako

vzor,“ rozpráva skromne **Margita Horňáková**. „U nás doma sa kroj nosil bežne. Mali sme slávnostný na nedeľu do kostola, menej parádny do roboty i na doma. Len otec nosil oblek. Keďže nás bolo osem súrodencov, mamka mala stále čo opravovať. Až keď som sa vydala v šesťdesiatom prvom, prestala som nosiť kroj - prišla nová móda.“

Skúsenosti časom podoprela i vedomosťami. „Spravila som si kurz šitia,

Klubovčanka v jednom z piatich krojov

aby som vedela urobiť strih. Každá žena má inú postavu, tak aj strih musím podľa mier upraviť.“ Na gauč s citom ukladá päť krojov speváckej skupiny Klubovčanka a k nim krásne spomienky. „Ženy ma do skupiny pritiahli v 55-ke. Ja som nechcela, lebo neviem tak pekne spievať ako ony... Tento červený s opleckami a bielymi zásterami je náš prvý.“ Pamätám si, ako v nich ženy tancovali karičku v r. 2013 na Hlavnej v Košiciach. „Druhé som ušila modré, mali sme ho v rádiu aj v televíznej relácii Tajomstvo mojej kuchyne v 2016. Potom som nám urobila bordové zo zamatu, zelené a čierne s čiernymi zásterami.“ Jediné, čo farbu nemení, je čepiec. Stále červený. Obdivujem krásne vzory na lajbikoch. Odkiaľ sú? „Sama som ich navrhla a nakreslila. Ale ozdôbky a šnúry na ne už zháňala naša vedúca **Jolana Bittová**.“

Do krojov odela aj speváčky zo súborov Domovina a Ozvena. Ani chlapi neobišli naprázdno - hrdosť nosia košeľe s vestami od pani Margity. Jej dielka majú majiteľov v Trstenom pri Hornáde, Skároši, Ždani i v Košiciach. Koľko môže trvať výroba jedného? „Ženský

K pekným šatám pekný doplnok - taška z tkaného plátna

kroj pozostáva aspoň z dvoch spodničiek, vrchnej sukne, zástery, košeľe s opleckami, lajbiku a čepca. Takže asi týždeň. Vyrobiť strih, postrihať diely, zošijem, podfutrujem. Najviac času mi zaberá zdobenie a ručné obšívanie,“ vymenúva skúsená krajčíarka, ktorej prácu ocení starosta počas Dní obce Čana 2019.

Viac ako dve stovky krojov... Verili by ste, že všetko ušila na jedinom šijacom stroji Lucznik 432, ktorý si kúpila pred 50 rokmi v košíckom Priore?

Monika Floriánová, foto autorka

Margita Horňáková šije celý život. Žiaľ, svoje skúsenosti nemá komu odovzdať

Salome Bindovú lákajú i muzikály

Nevie sa dočkať konca pandémie

V košíckom Kulturparku sa to hemžilo mladými talentmi z oblasti populárnej hudby z celého Slovenska.

O Košícký zlatý poklad súťažila v novembri aj **Salome Bindová**, momentálne študentka 6. ročníka odboru herectvo na košíckom Konzervatóriu Jozefa Adamoviča. „Veľmi som fandila práve víťaznej skladbe Motýle a jej interpretom,“ poznamenáva nádejná umelkyňa z Čane na margo skupiny Sanchez Amsterdam z obce Gbely, na opačnom konci Slovenska. Salome sa vo finálovej dvanástke predstavila so skladbou Snívam z pera autora hudby **Petra Tomiho** a textára **Vlada Krausza**. Na „Poklade“ ju sprevádzala kapela, s ktorou si vie predstaviť aj prípadnú ďalšiu spoluprácu.

Salika, ako ju poznajú v jej okolí, sa už nevie dočkať konca pandémie. Kultúrna obec ňou totiž trpí obzvlášť. „Nemáme koncerty, ani plesovú sezónu, kde by sme sa mohli predstaviť

Salome počas súťažného večera Košíckého zlatého pokladu s moderátorom RTVS Romanom Bombošom

počas zimy, pravdepodobne nebude,“ hovorí mladá žena, ktorá okrem spevu ovláda hru na klavíri i na gitare. Spolupracuje so skupinou Ščamba ako členka speváckej skupiny Čerešenka. Toto obdobie je pre ňu zlomové, rozhoduje sa, ako ďalej. „Rada by som si zahrala aj v muzikáli. Poznám

aj nejakých hudobných producentov v Bratislave, takže ohľadom mojej kariéry momentálne nevyklúčujem nič,“ približuje speváčka, ktorej obľúbenu interpretkou je v súčasnosti česká „slávica“ Ewa Farna.

Anton Oberhauser,
foto zbierka Salome Bindovej

Valalíky v éteri

Nad ďalšou našou obcou sa rozozvučali rozhlasové Zvony nad krajinou. Redaktori Rádia Regina **Martina Vaškova** a **Igor Michalčík** tentoraz zavítali do Valalík a „vyspovedali“ dvadsiatu miestnych obyvateľov - od starostu až po náhodných okoloidúcich. Slovensko ochutnalo jednodubky zo života obce, ktorá vznikla spojením štyroch dedín a je dnes so 4 481 obyvateľmi druhá najväčšia v okrese. Vedeli ste, že sa mala volať Novotné?

Zavítajte do archívu rádia RTVS a spoznajte zaujímavosti nielen z Valalík (relácia Zvony nad krajinou odvysielaná 31. 10. 2021), ale aj z Nižnej Myšle (6. 6. 2021), Skároša (8. 11. 2020) a Kokšova-Bakše (27. 9. 2020).

V éteri sa predstavila aj spevácka skupina **Paradne ňvesti**. V programe Klenotnica ľudovej hudby, ktorá zaznela 4. septembra, obohatili poslucháčov o valalické tradície v zvyklostných pásmach Dožinky a Varime paľenku. Veľmi si to užívali, keďže im bola veľkoryso poskytnutá jedna celá hodina. Tiež si ju môžete vypočuť z archívu.

Monika Floriánová

Kaštieľe v regióne, 2. časť - Sokolany

Svedok plynutia času

Koľko rozhovorov vypočul? Koľkých ľudských osudov bol svedkom? Barokový kaštieľ v Sokolaniach ich za 280 rokov, čo stojí, zažil neúrekom. Čoskoro opäť zmení majiteľa a načas ďalšiu kapitolu...

Prvú zmienku o kaštieli nachádzame v obecnej kronike. V r. 1740 patrila dvor baróna **Jakuba Meska**, viceriaditeľa kráľovskej komory. O pár rokov kúpila so synom Haniskou a presídlila sa do tamojšieho kaštieľa. Odtedy je história dvoch kaštieľov prepletená. Po stavovských povstaníach a epidemiách ostalo veľa poddanských usadlostí spustnutých, prichádzali noví osadníci. Meskovci podporovali katolizáciu oby-

vateľstva a usadili na svojom majetku misiu jezuitov. Možno bývali v kaštieli, keď r. 1754 pôsobili v Sokolaniach.

O sto rokov sa dostal do majetku grófa **Guida Starhemberga**. Najskôr patril do jednej z vetiev rakúskeho rodu, ktorá sa v Uhorsku etablovala po vyhnaní Turkov. Jeho manželka **Anna Pankovits** zo Šenkvič dala pri kostole postaviť náhrobnú kaplnku Svätého križa, dodnes v nej odpočívajú. Múry kaštieľa akiste nasali jej lásku i slzy po Guidovej smrti, veď do mramoru vytesala slová: „...krvácajúcim srdcom hľadím na tvoj nemý hrob, slzy mi padajú a moje žalostné volanie sadá k tvojmu studenému prachu.“

Pôvodná architektúra kaštieľa v Sokolaniach

V 1862 ho už vlastnila grófká **Zena-ida Péchy**. Po nej jej dcéra **Jacqueline** - vnučka rodiny Mesko, ktorá sa vydala za grófa **Rudolfa Zichyho**. Nevedno, či tam trávili nejaké chvíle, či tam býval správca. Vieme, že s nimi sa skončili časy šľachty. Odtedy si kaštieľ akoby nevedel nájsť svoje miesto.

Počas I. svetovej vojny bol správcom farár, neskôr prepoš - dekan na fare v Haniske **Alojz Tomčko**, po ňom jeho nástupca kaplán **Imrich Harakabus**. Keď bol majetok Zichyovcov r. 1926 rozparcelovaný, sokoliansku časť t.j. pozemky, kaštieľ a majer so záhradami kúpil **Ján Jenei**, haništiansky notár. Usadil sa tam ako dôchodca. Roku 1958, keď sa založilo Jednotné

roľnícke družstvo, došlo k zoštátneniu celého objektu. Kaštieľ využívali na kancelárie, dokonca aj ako sklad obilí! Chvilu v ňom sídlila materská škola, úrad Miestneho národného výboru, sála kultúrneho domu. Po 1976 sa stal predajňou potravín a pohostinstvom Jednoty ŠD Košice.

Po 89-tom sa na základe reštitučného zákona vrátil pozostalým J. Jeneiho, ktorí ho predali súkromnej firme s víziou vytvoriť doškoľovacie stredisko. Po piatich rokoch rekonštrukcie (1994-99) získal kaštieľ nový šarmantný vzhľad a zdá sa, že i pokoj v duši. Potvrdiť či vyvrátiť to môže len jeho verný sused, 350-ročná chránená lipa.

Monika Floriánová, foto archív

Kaštieľ dnes v plnej kráse nie je kultúrnou pamiatkou

Močidlo v novom šate

Oddychovú zónu pri močidle vo Vyšnej Myšli navštevuje pre jej úžitnosť a jedinečnosť čoraz viac turistov a cyklistov. Vzhľadom k tomu, že od jej obnovy uplynulo osem rokov a vplyvy počasia poznačili drevené zariadenia a altánok, prišiel čas na renováciu. Zamestnanci obce, poslanci obecného zastupiteľstva a členovia OZ Sasanka počas brigády natreli novým ochran-

ným náterom altánok, lavičky, stoly, zábradlie okolo močidla a mostík cez potok. Dotácia Košického samosprávneho kraja vo výške 990 eur a vlastné zdroje obce vo výške minimálne 110 eur umožnili aj osadenie štyroch nových lavičiek v okolí močidla s výhľadom na prilahlý rybník. Obec neustále zabezpečuje údržbu celého priestranstva, aby návštevníci odtiaľ odchádzali oddychnutí a plní novej energie.

Brigáda spojila mladých i starších

Marek Habina/ red, foto ocú VMY

Seňa nechýbala

Už po siedmy raz sa stretli folklórne skupiny nesúce meno **ROZMARING** (po maďarsky rozmarín). Od východu po západ ich bolo osem a nechýbal ani seniorský súbor: folklórna skupina i tanečníci. Zraz sa konal v Tvrdosovciach neďaleko Nových Zámkov. V galaprograme predviedol každý súbor svoje tradičné ľudové piesne, hudbu a tance. Folkloristi sa boli pozrieť na výlete i do neďalekého Palárikova.

text a foto Márta Murová/red

Ohliadnutie sa za výnimočnou sezónou v archeoskanzene

História plná šťavy

Píšem tento článok s chuťou a rada. Lebo je o ľuďoch a následných dejoch dokazujúcich, že keď sa spojí nadšenie s peniazmi, vzniknú veci neobyčajné.

Výnimočnou sa stala tohtoročná sezóna v archeoskanzene v Nižnej Myšli a to hneď z dvoch dôvodov. Nebola archeologicko-výskumnícka, zato extra silno návštevnícka. V marci tohto roku získalo totiž tamojšie OZ Collegium Myssle príspevok Košického samosprávneho kraja (KSK) z programu Terra Incognita vo výške 12 000 eur na popularizačný projekt Cesta do praveku. Združenie prispelo vyše tisícovkou. Projekt obsahoval šesť podujatí pre širokú verejnosť od mája do októbra na Varhedi aj v kláštore, kde sídli obecné múzeum, a v blízkosti kostola sv. Mikuláša. Každý mesiac! Bol to riadny zaberák. Avšak výsledok je úžasný. Za všetkých verná návštevníčka tematických podujatí **Alica Gerecová** z Košíc, o ktorej sme sa už zmienili v druhom tohtoročnom čísle Abovského hlásnika. „Na Cestu do praveku som sa vybrala som sa štyrikrát. Keby som mohla, absolvovala by som všetky. Vnútorne ma veľmi obohatili, nasýtili. Nielen historickou témou stvárnenou do rôznych scénok, zaujímavých výkladov, ukážok či ochutnávok, ale tiež zápalom organizátorov.“

A aká je krátka rekapitulácia historicky prvej série Cesty do praveku? Odštartovala ju replika obetnej jamy z doby bronzovej – jeden z najzaujímavejších nálezov v opevnenej osade II. KSK v roku 2019 vtedy prispel na jej zhotovenie a umiestnenie na pôvodnom mieste sumou 3 000 eur. Vynikajúce je, že dopravu zo súčasnej metropoly východu do pravekého remeselného a kultúrneho centra na Varhedi zabezpečovalo retrovlakom OZ Detská železnica Košice.

Ján Kavulič, predseda OZ Collegium Myssle: „V predsedovi združenia železničky **Ľubomírovi Lehotskom** a jeho tíme sme mali korektného partnera. Dokonca dopravili návštevníkov aj z opačnej strany – od Slanca a Ruskova. Ďakujeme im za to. Tiež si veľmi cením prácu našich dobrovoľníkov. Som veľmi

Premiéra odevov z doby bronzovej v podaní Kataríny Mikulovej, Táni Votroubekovej, Štefana Olšava a Dávida Demka

Obetovanie kňažíek – výjav z dávnej minulosti zahrli nadšenci v rámci programu Košického samosprávneho kraja Terra Incognita pri archeologickom nálezisku v Nižnej Myšli

rád, že ste im venovali stranu v letnom čísle Abovského hlásnika.“

Tým, že už jestvuje archeoskanzen s návštevníckym centrom, na Varhedi možno tematicky rozvíjať jeho odkaz i návštevnícky potenciál. V máji podujatie **Hlina, kde sa len pozrieš**. Potom **Kov, ktorý zmenil svet**. V júli prišla na rad **paleokuchyňa** s drvením obilia, prípravy dobrôt z prosa či iných pôvodných obilnín, i mäsa, zeleniny. Pripravované na ohni a v hlinených piekch. Nechýbala ani letná nočná prehliadka. Augustový **Zlatý lesk doby bronzovej** mal podobu aj premiérovej prehliadky historických odevov, ozdôb a doplnkov. **Zbrane a lov** boli

témou septembra a októbrové **Tu spočinú moje kosti** s ukázkou obetovania panien snúru ukončilo.

Hovorí opäť Ján Kavulič: „Pozvali sme aj nadšencov, ktorý sa venujú iným dávnym obdobiam. Tak sme tu mali aj keltuskú hostinu, disciplinovaných vojakov rímskej armády či stredovekých trubadúrov a lukostrelcov. Vnímam to ako dobrý krok, aj keď to všetko zladit' bolo naozaj náročné. Mali sme dovedna vyše 900 platiaciach návštevníkov a stovky detí, ktoré mali vstup grátis.“

Vznikli viaceré novinky. Napríklad do obecného múzea v Nižnej Myšli pribudli dva veľké obrazy, na ktorých sú znázornení pradávni ľudia v hro-

Pohládka z Varheda, ktorá chyti za srdce

Paleokuchyňa

boch – v odevoch a s doplnkami. Umocňujú pohľad na kostrové nálezy dospelých a maličkých detí vo vitrínach rovno pod nimi. Namaľovala ich **Martina Kužmová**, aktívna členka OZ Collegium Myssle.

Podpredseda združenia **Štefan Olšav** zo Strážskeho (zároveň doktorand Archeologického ústavu SAV v Nitre): „Ušili sme si odevy podľa dostupných materiálov zo severnej Európy, ktoré som našťudoval. Lebo z obdobia spred 3 500 rokov sa nezachovali na Varhedi tkaniny. Fajansové náhrdelníky a zástery nájdené v Nižnej Myšli boli znakom žien vyššieho postavenia. Na Slovensku vie koráliky z hliny a medeného prášku vyrábať len jeden keramikár – **Tomáš Demian**. Zatiaľ nám ich vytvoril 300 a dievčatá ich mohli predstaviť na sebe na Varhedi. Sám zhotovujem predmety z parožia, dreva a rôzne kovové ozdoby podľa pradávnych predlôh.“

Miroslav Sisák, starosta Nižnej Myssle: „Veľmi sa teším, ako sa rozvíja archeoskanzen za pomoci nadšených ľudí prevažne z našej obce a regiónu. Úzko s členmi OZ Collegium Myssle spolupracujeme. Pomáhame najmä materiálovo. Napr. požičiame stany či zafinancujeme guláš na podujatiach. Tiež im dáme kladné odporúčanie, ak sa uchádzajú o granty cez projekty. Vieme, že aj vďaka nim sa známosť o významnom odkaze tunajších dejín šíri ďalej...“

Katarína Čániová,
foto OZ Collegium Myssle

Bojovníci z doby bronzovej, obávaní Kelti aj disciplinovaní vojaci rímskej armády sa predstavili návštevníkom

Netradičný fotoateliér vo Vyšnej Myšli

Zažiť čaro vidieka

Fotograf Milan Elšík: Milujem zvečniť chvíle vďaka fotografii a tiež milujem tie chvíle vytvárať

Pred tromi rokmi hľadal cez inzerát miesto, kde by naplnil svoj sen. Zachytiť moment vidieckeho života. Fotograf **Milan Elšík** ho napokon našiel vo Vyšnej Myšli - v starej stodole Vladimíra Šoltésa. Na začiatku mal pár stolčekov, kopec slamy a nadšenie. S krásnymi fotografiami voňajúcimi nostalgiou pribúdali rekvizity od domácich, priateľov či bazárov z každého kúta Slovenska. Keď prišla zima, musel stodolu presťahovať do ateliéru v rekonštruovanej budove bývalej školy. Že sa to nedá?

Keď prekráčim prah dverí, ocitám sa nielen v stodole, ale v celej drevenici. V kúte drevená posteľ s duchnou, nad ňou veľký kríž. Stolček so starou knihou, hojdač koník. Mám chuť všetkého sa dotknúť, pohľadiť. Aha, pec na pečenie chlebiča s bielou omietkou! Tú si šikovný Milan vyrobil z polystyrénu, ale všetko ostatné je reálne - aj múka s vajčkami na table či perníky na stole. Otočím sa a som na dvore u dedka. Slama, drevo, náradie... Pozerám či náhodou z kukurice nevybehne myš. Vynárajú sa mi spomienky z detstva.

V ateliéri sa popúšťa uzda detskej hravosti

A to je moment, keď usmievať Milan vyberá fotoaparát. „Oči každého klienta doslova žiaria. Sú nadšení aj dojatí. Aj ja mám z nich radosť - vidieť to na všetkých fotkách. Nič nie je strojené, ale spontánne a uvoľnené,“ vraví so zápalom. „Prinášam ľuďom spomienky, možnosť vyskúšať si pocit starého spôsobu života a bytia. Často som svedkom krásnych rozovorov - ako otec rozpráva synovi zá-

žitky z detstva, či mama vysvetľuje dcére, ako sa zarába cesto.“

Čo mu pandémie nevzala? Chuť tvoriť a pracovať. Vytvára ďalší exteriérový ateliér, v ktorom vládne gunár Gusto s rodinou. Vo finále je aj príprava kalendára s jeho najkrajšími fotografiami, celý výťažok z predaja daruje Detskej fakultnej nemocnici v Košiciach. Môžete si ho objednať cez FB/ Milan fotí. Ja som už tak urobila.

Dni adventu skrášľuje obyvateľom Vyšnej Myšle prírodný a voňavý adventný veniec. Aby vytvorili zimnú atmosféru, trochu ho „posnežili“ sprejom.

Špeciálne podakovanie

Srdečne **ĎAKUJEM** Jánovi Mitrovi z Čane, ktorý neváhal 26. novembra zastaviť bezradnej stopárke, redaktorky Abovského hlásnika na ceste niekde pred Nižnou Myšľou a ochotne ju zaviezol až do Haniský.

Ďakujem aj dvom neznámym šoférom, ktorí mi ukázali z okienka smer, keď som nevedela kadiaľ ďalej ísť. Nuž, aj redaktorka sa v regióne občas stratí...

Stranu pripravila Monika Floriánová

Vianočná pošta pre seniorov

Malí poslovia

Deti v Základnej škole v Ždani vyrábajú vianočné pohľadnice. Dávajú si ozaj záležať, pretože ich posielajú seniorom do domovov dôchodcov. „Robíme to preto, aby sme niekoho potešili. A aby mali v čase Vianoc úsmev na tvári. Urobíme radosť niekomu, kto nemá napríklad rodinu,“ prezrádzajú

Školáci pri tvorbe pohľadníc

školáci a k pozdravom prikladajú aj malé darčeky.

Do projektu Vianočnej pošty sa ZŠ zapája druhý rok. Ako svetielko tejto myšlienky v nich zapálilo oheň dobrovoľníctva, rozpráva asistentka učiteľa **Natália Podracká**: „Na začiatku sme navštívili domov dôchodcov. Deti predviedli seniorom tance a scénky, ktoré si s učiteľmi pripravili, a aj keď vypadla nejaká tá slzička, mali z toho veľkú radosť. Keď už nebola možnosť osobných stretnutí, hľadali sme inú cestu,

ako sa k seniorom priblížiť. Náhodou sme na internete narazili na Vianočnú poštu a hneď sa prihlásili. Našich prvých 40 pohľadníc smerovalo do Čadce a Ružomberka. Tento rok ich vyrobíme oveľa viac, keďže sa zapájajú aj žiaci 2. stupňa. Kam poputujú, zatiaľ nevieme.“

Rozhodli sa, že tieto Vianoce prekypia domácich. V spolupráci s obecným úradom pripravili zoznam seniorov, ktorí v obci bývajú a pozdravy doručia aj im.

foto ZŠ Ždania

Piekla aj pre známu herečku

Ďalšia Martina láska

V Belži by málokto nepoznal **Martu Demkovú Švabovú**. Obetavú mamku, babku, sestru, švagrinú. Keď sa jej asi pred deviatimi rokmi začalo veľmi ťažké obdobie v živote, ako sama hovorí, zachránilo ju pečenie medovníkov. Okrem krajších myšlienok prišla aj na to, že ju nesmierne teší obdarúvať druhých. Najčastejšie pečie pred Vianocami, v období Veľkej noci pripravuje medovníkové kraslice, dokáže z cesta a pomocou zdobených vyčarovať

zvieratká a dokonca krajinky. V máji 2020 piekla aj na svadbu známej herečky **Anikó Vargovej**, často pripravuje medovníky pre rôzne dobročinné účely. „Najradšej zdobím v noci. Perníčky musia byť suché, aspoň tri dni by mali oddychovať. Ak ich chcete jesť, je potrebné dať k nim do nádoby alebo krabice pol jablčka. Vtedy budú jemné a mäkké,“ odkazuje Marta. Recept, ktorý sa jej najviac osvedčil, pochádza od cukrárky **Moniky Briškovéj**.

Medovníkové cesto: 400 g hladkej múky, 150 g práškového cukru, 100 g medu, 60 g masla, 2 vajcia, lyžička sódy bikarbóny, 15-20 g (pol balíčka) perníkového korenia, 1-2 lyžice kakaa

Na potieranie: 1 žltok, lyžica mlieka (smotany)

Na zdobenie: 1 bielok, 150 g práškového cukru

Do rozpusteného vlažného medu pridáme maslo, cukor, korenie, kakao a do hladka vymiešame. Pridáme vajčka, znova vymiešame a pridáme múku premiešanú so sódou. Cesto dobre vypracujeme a necháme najmenej 2 hodiny odležať. Pred spracovaním ho premiešame. (Môžeme aj vyvalkať a 2-3x poskladať, ale veľmi nemúčime. Tým zabránime tvoreniu „pluzgierikov“ pri pečení). Vykrojené medovníčky poukladáme na vymastený/papierom vystlaný plech a pečieme 4-5 minút pri 200 °C. Upečené ich horúce potierame žltkom vymiešaným v mlieku (smotane). Medovníčky, ktoré nebudeme zdobiť, budú chutnejšie, keď miesto 100 g múky použijeme mleté orechy.

Anton Oberhauser, foto autor

Marta v milovanej kuchyni pri svojich jedinečných výtvoroch

Pozastavenie v prístrešku stred Európy

Odkaz srdca a zlatého jablka

V Geči pribudol drevený prístrešok pred kaplnkou Premenenia Pána na miestnom cintoríne postavený v roku 1771 (na obrázku). Na tom by nebolo nič neobvyklé, aj keď prístrešok vhodne dopĺňa priestor a je urobený tak akurát pre potreby bohoslužby, ktorá býva v auguste na tzv. Malý odpust pri Koscelku. S trochou fantázie ale môžeme povedať, že je novozaštrbený stred Európy!

Stará povest o kaplnke totiž hovorí, že je postavená na mieste, kde kedysi dávno spadlo zlaté jablko. A to že vyriešilo spory národov o mieste, kde leží stred Európy.

Lenže!!! Podľa Wikipédie prvé meranie je známe až z roku 1775. Uskutočnilo sa v Poľsku. Neskôr merali aj v Rakúsku, Nemecku, na Slovensku, v Česku, Rusku, Estónsku, Litve, Bielorusku, na Ukrajine... Každá z krajín našla epicentrum nášho staručkého kontinentu na svojom území. Na Slovensku stred Európy máme pri kostole sv. Jána pri Kremnických baniach. V knihe svetových rekordov je zapísaný vrch Bernotai pri hlavnom meste Vilnius v Litve, ku ktorému sa v súčasnosti prikláňa väčšina vedcov.

Pre nás je však zaujímavé, že povest sa javí omnoho staršia ako prvé ofi-

ciálne zaznamenané meranie. Znamená to, že téma bola na „stole“ Európy oveľa skôr. A že zlaté jablko - známy kráľovský symbol vlády a moci - spadlo práve na miesto neskoršieho večného odpočinku. (Najstarší známy hrob na tamojšom cintoríne je z roku 1851.)

Smrť je jasná a nekompromisná. Rieši všetky spory. Sprevdza ju ticho, no aj nádej.

V úvode spomínaný sviatok Premenenia Pána, keď sa Ježiš zjavil apoštolom v jase a plnej sláve, poukazuje na zázrak srdca. V ňom sa dokáže pretaviť jed na nektár.

K úhladnému prístrešku, ktorý neďávno vyrástol za pomoci sponzo-

rov aj obce, pribudnú ďalšie lavičky. Na rozjímanie o pominuteľnosti tohto sveta - a jeho zbytočných sporov. A o schopnosti srdca človeka...

Katarína Čániová, foto autorka

Kaplnka s prístreškom v Geči

Chovatelia hľadajú cesty

Pamätáte? Pravidelne v novembri sme obdivovali krásne kúsky chovateľov ZO SZCH Geča. Tento rok siahli po „koronovej“ verzii známej výstavy a zorganizovali stolové posudzovanie zvierat pre členov ZO Geča. Pre chovateľov je totiž dôležité poznať, na akej úrovni sú ich zvieratá. K odborným posudzovateľom priniesli králiky, holuby a hydinu - viac ako 100 kusov. Na rozdiel od výstavy

mohli byť pri hodnotení zvierat, čím dostali priestor na diskusiu s odborníkmi o prednostiach i chybách svojich exemplárov.

Gečianska organizácia má 40 členov. Najmladší sú bratia **Tomáš a Michal Schmidtovc** zo Sene, školáci na 1. stupni ZŠ. Najstarším je 79-ročný **Imrich Kvočák** z Trsteného pri Hornáde, ktorého pri príležitosti 55. výročia vzniku základnej organizácie

ocenili striebornou plakietou v roku 2020 za zásluhy o rozvoj chovateľstva. Všetci si prajú, aby opäť mohli ľuďom v regióne Hornád predviesť tie najkrajšie zvieratá, výsledky svojej starostlivosti.

Monika Floriánová, foto ZO SZCH Geča

Korona - nekorona, o zvieratká sa stále starať treba

Vrúčne z Gyňova

Srdiečka a bociany idú k sebe. Vrúčne pozdravy posielali Gyňovčania svojim bocianikom, keď sa na jar opäť objavili v obci. A ich poznanie, že už dva predchádzajúce roky sa nepodarilo vychovať malé, premenilo sa na ko-

Bociany pred odletom

lektívu radosť. Lebo... tohto roku pomohli elektrikári z firmy Energomont z Čane vyčistiť burinu z hniezda, za čo im občania veľmi ďakujú. Lebo... bociany sa posnažili a mali tri mláďatá... vlastne, bolo ich päť, ale dve vypadli z hniezda...

Dve šikovnejšie odleteli skôr, tretí neskôr. Gyňovčania: Prajeme vám šťastnú cestu do teplých krajín a prosíme: vráťte sa!

dv/kčj, foto kt

Talenty z Valalík reprezentujú krajinu

Dvojnásobná majsterka SR

Stolnotenisový klub STO Valaliky získal na majstrovstvách SR mužov a žien päť medailí! Slovensko na majstrovstvách Európy do 21 rokov má bronz vďaka dvojici Labošová - Kukul'ková! Krásny začiatok sezóny 2021/2022.

Valalický klub v Národnom stolnotenisovom centre v Bratislave reprezentovali traja hráči **Ema Labošová**, **Simona Horváthová** a **Kamil Pach** pod vedením trénera **Adama Laboša**. „Najviac sa darilo Eme, vyhrala

titul majsterky SR v kategórii žien U21, aj celkovú kategóriu žien a stala sa tak dvojnásobnou majsterkou. So svojou partnerkou v štvorhre Simonou našli premožiteľky až vo finále a priniesli si domov zaslužené striebro. V zmiešanej štvorhre si obe spoločne s ich partnermi vybojovali bronz,“ opisuje úspechy tréner.

Veľká radosť zavládla v novembri v belgickom Spa, kde reprezentantky SR Ema Labošová z Valalík s **Tatia-**

Nina zbiera skúsenosti na medzinárodných turnajoch

nou **Kukul'kovou** vybojovali na ME do 21 rokov pre Slovensko bronz. „Po zápase bol smútok, ale s odstupom času sa teším z úspechu, ktorý sme dosiahli pre nás aj pre slovenský stolný tenis. Máme medailu a dokázali sme, že patríme k európskej špičke,“ vraví Ema, ktorá už splnila stávkku, že ak získajú kov, okúpu sa v studenom vodopáde.

V STO Valaliky privítali množstvo nových detských tvárí, ktoré si už vyskúšali prvé súťaže. Najväčší úspech zaznamenala 14-ročná **Nina Némethová**, zvíťazila na 1. turnaji slovenského pohára mládeže v kategórii kadetiek a zaslúžila si miestenku na svetový pohár do Senca. „V prvom zápase bolo vidieť menšiu nervozitu v hre, veď išlo o jej debut na turnaji takejto úrovne a v reprezentácii SR, ale každým ďalším zápasom sa zlepšovala. Predvedenou hrou potvrdila to, čo má natréňované,“ hodnotí spokojný tréner Adam.

Monika Floriánová, foto Adam Laboš

Ema (vpravo) s bronzovou medailou z ME

Ultramaratón po cestách regiónu

Cez Trstené pri Hornáde, Ždaňu, Nižnú Myšľu a Nižnú Hutku prebehlo viac ako 100 bežcov III. medzinárodného ultramaratónu Miskolc-Košice, ktorí sa 6. novembra rozhodli zložiť 115 km dlhú trať spájajúcu obe mestá a vedúcu pozdĺž rieky Hornád.

Po prekročení slovensko-maďarských hraníc pretekári načerpali sily

na občerstvovacej stanici v Trstenom pri Hornáde. Úsek štafety dlhý 11,6 km z obce Kéked do Nižnej Myšle odbíhal aj **Jožko Jaško**, rodák z Trsteného. „Tento úsek som si vybral naschvál, aby som bežal cez rodnú obec. Ďakujem všetkým za super atmosféru po celej ulici Osloboditeľov. Počul som vás, pomohlo to,“ prezradil Jožko, ktorého družstvo BK Spartak Medzev získalo v 10-člennej štafete druhé miesto.

Výmenný bod štafety v Nižnej Myšli

V Nižnej Myšli bol na hlavnej autobusovej zastávke na 99,7 kilometri behu zriadený 8. výmenný bod s pitným režimom. Ľudia tu a tam povzbudzovali maratóncov, veď im stačilo vyjsť pred dom a ocitli sa na trase. Každá z obcí prispela do súťaže aj pamätnou cenou. Koľko taký ultramaratón trvá? Víťaz, 21-ročný **Gábor Szabolcs Kohári**, sám zdolal trasu za necelých desať hodín. Štafeta 10 bežcov dobehla do cieľa za osem hodín. Klobúk dolu pred výkonom!

Monika Floriánová, foto ocú Nižná Myšľa

V Seni atletický päťboj detí

Základná škola Seňa v spolupráci s Atletickým klubom **SOPKA Seňa** zorganizovali 26. októbra okresné kolo v atletickom viacboji. Do trojboja mladších žiakov sa prihlásilo päť ZŠ (spolu 399 žiakov) a jedna MŠ (spolu 48 detí). Do päťboja sa prihlásilo tiež päť škôl, ale deň pred okresným kolom sa tri ospravedlnili kvôli pan-

demickej situácii. Zo zvyšných dvoch, z Malej Idy a Sene, súťažilo 5 dievčat a 11 chlapcov. „Skúšobný nultý ročník sa vydaril, chceli by sme, aby podujatie zaradila inštitúcia Školský šport do kalendára na budúci školský rok,“ hodnotí šéf klubu SOPKA, **Jozef Hudák**.

jh/ao, foto SOPKA

90 rokov futbalu v Haniske

Aj lopta píše dejiny

Futbal je v Haniske najobľúbenejším športom, o čom svedčí už 90 rokov činnosti futbalového klubu. Prešiel mnohými víťazstvami i krízami. Ako sa to celé začalo?

Rozpráva **Štefan Pástor**, miestny historik: „Prvé kroky urobili bratia **Slivkárnci**, ktorí prišli v r. 1931 rekonštruovať kostol. Každú nedeľu priúčali prvým futbalovým krokom našich chlapcov. Hra najviac zaujala študentov **Pavla Mikloša st., Jozefa a Ladislava Kupca, Štefana Ivana a Františka Kollára**. Keďže futbalové ihrisko neexistovalo, hralo sa na pastvisku Čerák. Prvý zápas medzi Haniskou a vojakmi-husármi z Košíc sa skončil výsledkom 1:11.

Počas vojny sa futbal nehral. Až po nej sa začal vzťahovať zásluhou farára

Ladislava Pástora. Venoval sa mládeži a z tejto liahne vyšli futbalisti, ktorí tvorili v 50. rokoch silné mužstvo. V povojnových časoch sa hralo so zošnúrovanou loptou z handier, prípadne vypchatou srstou a zviazanú drôtom. Aj siete si hráči pletli sami z motúza.“

Prvý úspech prišiel r. 1972, keď mužstvo postúpilo do krajskej súťaže 1B triedy. Najlepším strelcom sa stal **Bartolomej Kováč** s 33 gólmi. Až po 13 rokoch vypadla TJ Haniska do II. triedy okresnej súťaže. V 90. rokoch futbal v Haniske zažíval krásne časy. V r. 1996 mužstvo postúpilo do V. ligy, o dva roky do IV. ligy. Fanúšikovia žili zápasmi, na jeden prišli na 3 autobusoch a 15 autách.

Druhý veľký úspech, priviaty omladeným realizačným tímom sa zrodil r.

Začiatky futbalu v Haniske – mužstvo v r.1934

2014 – postup do 3. ligy, najvyššej regionálnej súťaže. Všetci si mysleli, že je to absolútny vrchol pre klub z malej dediny. Mýlili sa. O rok sa prebojovali do II. najvyššej súťaže v SR a viedli vyrovnané zápasy s klubmi VSS Košice, Zvolen či Tatran Prešov. Pôsobenie v dvoch ročníkoch prinieslo veľkú eufóriu, ale aj nutnú rekonštrukciu štadióna, rozšírenie ihriska, dostavbu tribún a úpravu zázemia.

Dnes zažíva futbal v Haniske krízu. Odchody sponzorov, funkcionárov i hráčov, v 2019 vypadnutie do okresnej súťaže 1. triedy Košice – okolie, k tomu pandémia, slabnutí záujem mládeže o šport... Držíme palce, aby oslava 90-tych nebola zároveň dernierou úspešného príbehu.

Monika Floriánová,
foto archív Š. Pástora

Namierené do východniarskej špičky

Čaňa na prvom, Sokolany na treťom mieste. Takto zimujú mužstvá z nášho mikroregiónu v tabuľke 4. futbalovej ligy, južnej skupiny. Obom tímom ide o veľa. Od budúcej sezóny bude na východnom Slovensku nová organizácia 4. futbalovej ligy pod hlavičkou Východoslovenského futbalového zväzu. Z dnešnej južnej skupiny sa do nej kvalifikuje iba prvých päť celkov. Obe družstvá preto všetko podriadili tomuto cieľu. „V lete nám prišli štyri nové posily a oproti minulej koronovej

sezóne trénujeme intenzívnejšie,“ hovorí **Peter Jalč**, ktorý sa stará o propagáciu tímu z Čane. **Roman Berta**, tréner mužstva z podstatne menších Sokolian, hovorí o podobnej taktike. „Dobre sme doplnili mužstvo a tešíme sa z podpory zo strany obce.“ Nejde tu samozrejme o plat pre hráčov. Všetci borci z Čane i Sokolian hrajú ako čistí amatéri, popri práci a rodine. Dúfajú, že sezónu pandémie neohrozí a že na jar si nájdu cestu do hľadísk aj verní diváci. **tob**

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Kmeň lipy pri Torskej ulici v Nižnej Hutke má obvod 4 metre. Na otázku z čísla

3/2021 správne odpovedala aj **Darina Kóvérová z Čane**. Posielame jej cenu od jednej z obcí nášho mikroregiónu.

Súťažná otázka pre toto vydanie znie: **Kolko stromov pribudlo v aleji medzi Trsteným pri Hornáde a Skárošom počas októbra 2021?**

Odpovede posielajte na e-mail regionhornad@gmail.com alebo poštou na adresu redakcie do **10. februára 2022**. Uveďte svoj telefonický kontakt. Zo správnych odpovedí vyžrebujeme až troch výhercov vecných cien.

Pohľadnica z boxerskej „farmy“

Rafko a jeho chlapci

Ďalší z radu šampiónov. Desiatročný **Patrik Kocan z Drienovca** pri **Moldave** sa stal v polovici novembra v **Holíči** majstrom Slovenska v boxe v kategórii mladších žiakov.

Zatiaľ posledným, ktorého k titulu priviedol tréner **Rafael Horváth** zo Ždane. Tento veterán päťdesiatkeho športu založil svojho času v Ždani aj futbalový oddiel. Športom proste dýcha. Stále.

Všetko pritom stíha popri práci. Oficiálne je trénerom prakticky ako dobrovoľník. Odrobil 44 rokov na koksni v železniarňach. A – čo ste možno nevedeli – 31 rokov je ochrankárom v Dome umenia... hovoríte vyhadzovač? Nie. Je to Rafko, ktorého „v bužni“ pozná prakticky každý.

Odjakživa mal nos na talenty. Napríklad **Jerguš Ujjobágy**, majster Slovenska. Ďalšou skvelou ukážkou sú bratia **Zupkovci**. **Ondrej** a **Matúš** vyhrali obaja po päť slovenských maj-

strovstiev. Dnes kráča v ich stopách najmladší brat **Samuel**. Má 17 rokov, zatiaľ štyri slovenské tituly a za sebou nedávne 5. miesto na majstrovstvách Európy dorastencov v Albánsku. „Mohlo to byť aj lepšie, ale narazil na skvelého Ukrajinca, ktorý jasne šiel za prvenstvom,“ hovorí tréner. Trebárs v Maďarsku už Sama dobre poznajú. Toť pred pár týždňami vycestovali s Rafaelom na turnaj. A čo sa nestalo? Do Samovej kategórie do 54 kilogramov sa nikto neprihlásil. Keď sa objavil na štarte, súper usúdili, že asi nemajú šancu. A tak sa prihlásili o kategóriu vyššie...

Kam to až Samo môže dotiahnuť? „Ďaleko. Ak vydrží,“ prorokuje Rafael, za ktorým stále chodia zo širokého-ďalekého okolia chlapci so záujmom o box. Niekedy s rodičmi, často sami. Je pravda, poznamenáva Rafko, že tých talentov až tak veľa nie je. Svoje robí aj slabá fyzická aktivita. „Chudnúť

Boxeri robia Ždani dobré meno. Rafael Horváth vzađu druhý zľava, Samuel Zupko vzađu prvý sprava

sa pri boxe nedá. Zhod' pár kil, cvič si kondíciu a potom sa prid' ukázať...“

Korona a lockdown trochu skrížili našim boxerom plány. Chceli vycestovať na Tormov pohár do Prahy v prvej polovici decembra. Kým je tu Rafael, o ich rast je postarané. Záleží teda už iba na nich. A ktovie, možno to niektorí raz dotiahnu až na olympiádu či do významného profingingu. Oplatí sa ich sledovať.

Anton Oberhauser,
foto archív **Miriám Zambory Horváthovej**

Samo pri tréningu

Karatista z Valalík sa presadil vo svetovej konkurencii

Sna o svetovom titule sa nevzdáva

Osemnásťročný Adam Štelcl sa do povedomia športových fanúšikov dostal v minulom roku, keď na majstrovstvách Európy juniorov v karate v Budapešti obsadil v cvičení kata druhé miesto.

Spolu s piatou priečkou na svetovom šampionáte v Čile 2019 mu tento úspech zabezpečil účasť v juniorskom olympijskom tíme Slovenska a v Top-tíme Slovenského zväzu karate.

Podobne ako džudo, aj karate pochádza z Japonska. Adama k nemu viedol otec Dušan, ktorý sa mu tiež aktívne venoval. Chlapca z Valalík karate fascinovalo, namiesto potuliek s kamarátmi jeho kroky zvykli smerovať do telocvične. Pustil sa do tvrdého tréningu, stal sa členom klubu TJ Metropól Košice. Postupne sa zlepšoval, až prišli medzinárodné súťaže. Prvé medailové úspechy zbieral na mládežníckych turnajoch v Taliansku a na Cypre, pričom mal stále iba 15 rokov.

Dnes už študent gymnázia súťaží v kategórii do 21 rokov, kde už tiež získal bronzovú medailu na turnaji WKF U21 Cup v Chorvátsku. Pandémia COVID-19 však výrazne ovplyvňuje športový kalendár. Okrem toho, pre športovca z malej krajiny je o niečo zložitejšie presadiť sa na veľkých svetových podujatiach oproti súperom z krajín ako sú Španielsko, Taliansko, Turecko či Japonsko. No Adamove doterajšie výsledky ukazujú, že to možné je. Preto sa nevzdáva svojho sna - stať sa raz majstrom sveta.

Nadálej trénuje šesťkrát týždenne po dve hodiny. Veľkým plusom je preňho japonský tréner. „Volá sa Hibiki Kurata a v Košiciach už pôsobí niekoľko rokov. Som veľmi rád, že so mnou spolupracuje, lebo chápe filozofiu tohto športu a pomáha mi zlepšovať sa.“ Pri zostavách kata sa hodnotí úroveň techniky, prepracovanosť jednotlivých po-

stojov, ale i atletická príprava, ktorá sa zrkadlí v sile, rýchlosti a načasovaní jednotlivých obranných a útočných bojových zostáv. Adam sa už naučil zvládať aj psychický tlak. „Emócie musím mať pod kontrolou, hlavne v deň súťaže.

Koncentrácia musí byť na 100 %. Inak sa to nedá, ak chcete predat všetko, čo vo vás je.“ Adamovi Štelclovi prajeme v športe - no nielen v ňom - veľa ďalších úspechov.

ao, foto Pavol Uhrín - Športová fotografia

Čaňa má svoj mládežnícky hokejový klub

Z iniciatívy miestnych nadšencov vznikla myšlienka založenia mládežníckeho hokejového klubu HK Čaňa.

Mladým hokejistom tak už nič nebráni v tom, aby rozvíjali svoj talent priamo na tunajšom zimnom štadióne.

Vedenie klubu si však uvedomuje, že podpora zo strany Slovenského hokejového zväzu aj obce Čaňa bude reálna v prípade, že do klubu bude chodiť dostatočný počet detí. Nábor pokračuje priebežne. „Momentálne máme približne 20 hokejistov vo veku od 8

do 11 rokov. Môžu sa však hlásiť už aj šesťročné deti,“ vyzýva Peter Buchla, správca štadióna a riaditeľ klubu.

S manželkou Katarínou chcú, aby v Čani trénovali mladí hokejisti až do svojich 14 rokov. Záujemcovia sa môžu prísť pozrieť na tréning každý utorok a štvrtok o 17. hodine priamo na štadión - pokiaľ to dovolí pandemická situácia. „Aktuálne u nás pôsobia dvaja hokejoví tréneri a pani trénerka krasokorčuľovania, ktorá učí nováčikov stáť na ľade a vykonávať základné pohyby.“

Chystajú sa osloviť Základnú školu v Čani. „Ak by chlapci i dievčatá mohli mať tréningy naviazané na vyučovací proces, bolo by to výrazné uľahčenie finančnej aj logistickej stránky, čo by mnohí rodičia určite ocenili,“ pripomína šéf klubu.

Budúcnosť HK Čaňa teda závisí najmä od záujmu verejnosti. Manželia Buchlovci pozývajú: „Sme tu pre vás!“ Pomôžme si navzájom a zachovajme liaheň talentov v našom mikroregióne pri živote.

ao, foto HK Čaňa

Vrchárska koruna Abov aj u nás

Výnimočná myšlienka - zvládnuť na bicykli za rok určitý počet vrchov v danom regióne - napísala v Above svoju druhú kapitolu.

Licencovaný projekt sa zrodil na Morave a aktuálne žije v 28 regiónoch Česka a Slovenska. Po minuloročnom

Michal Fulka z Košickej Polianky, premiant prvého ročníka VKA 2020, na vrchu Radar nad Vyšnou Hutkou

premiatovi, Michalovi Fulkovi z Košickej Polianky, ktorý zdolal 20 kopcov ako prvý, bola pre tohtoročnú sériu Koruny pripravená nová zostava predpísaných miest. Medzi nimi Veľký Milíč a kóta Grúň medzi Vyšnou Hutkou a Zdobou.

Akciu s radosťou zobrať pod svoje krídla turistický oddiel KRTKO z Košíc. Pre rok 2022 chystajú pre účastníkov VK Abov veľký okruh mikroregiónom

Hornád, ktorý povedie chotármi Nižnej Hutky, Vyšnej Myšle, Nižnej Myšle a Čane.

Ak viete o nejakom peknom a zaujímavom mieste vo vašom chotári, dosiahnuteľnom na bicykli, dajte o tom vedieť. Môže byť zaradený do Vrchárskej koruny v nasledujúcich ročníkoch. Viac o projekte sa dozviete na www.vkabov.sk.

Eva Dučaiová, red

Abovský hlásnik, štvrtročník Regionálneho združenia obcí Hornád. Adresa: Osloboditeľov 22, Čaňa, IČO: 319 65 041, **redakcia:** Communication House, s.r.o., **adresa:** Štefánikova 6, 040 01 Košice, **e-mail:** regionhornad@gmail.com, **web:** www.regionhornad.sk, **vedúca redaktorka:** PaedDr. Katarína Eva Čániová - tel: 0905 812 883, **redaktori:** Mgr. Anton Oberhauser - tel. 0911 291 255, Ing. Monika Floriánová, **redakčná rada:** predseda Mgr. Karol Dzugas, členovia Ing. Miloš Barcal, Mgr. Monika Gergeľová, JUDr. Ľubomír Vranka, Ing. Štefan Petrik, Mgr. Denisa Vargová, Ing. Ján Kokarda, **distribúcia:** - Obecný úrad Ždaňa, tel. 055/698 00 21. Vychádza ako štvrtročník pod registračným číslom EV 3592/09, ISSN 1339 - 2549, **sadzba:** Jozef Veselý - FOGRA studio Košice, **tlač:** ROTAPRINT, s.r.o. Redakcia nezodpovedá za obsah doručenej inzercie.